

Patrycja Mach
Dominika Nowak
Alicja Jaroszevska
Marta Królikowska
Maciej Markiewicz

Kwestionariusz umiejscowienia kontroli w związku romantycznym

Raport z badania przygotowanego w ramach zajęć „Konstrukcja
kwestionariuszy psychologicznych” w roku akademickim 2020/2021
na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu

Opieka merytoryczna: dr Joanna Dreszer

SPIS TREŚCI

1. Koncepcja oraz operacjonalizacja umiejscowienia kontroli w związku romantycznym.....	4
1.1. Streszczenie.....	4
1.2. Wprowadzenie.....	4
1.3. Cel kwestionariusza.....	6
2. Badanie I. Pierwotna wersja kwestionariusza i sprawdzenie jego właściwości psychometrycznych.....	7
2.1. Generowanie pozycji kwestionariusza.....	7
2.1.1. Ocena trafności treściowej twierdzeń.....	7
2.1.2. Lista stwierdzeń alternatywnych użyta do pilotażowej wersji kwestionariusza.....	8
2.2. Badanie pilotażowe kwestionariusza.....	9
2.2.1. Opis próby i przebieg badania.....	9
2.2.2. Wyniki.....	10
2.2.2.1. Macierz korelacji.....	10
2.2.2.2. Analiza czynnikowa.....	10
I. Analiza czynnikowa bez wykluczania pozycji i podziałów (N=209).....	10
II. Analiza czynnikowa po wykluczeniu pytania nr 2 i 6 ze względu na słabość korelacji z innymi pozycjami (N=209).....	11
III. Analiza czynnikowa z wykluczeniem pozycji nr 2 i 6, a także wykluczeniem osób nie mieszczących się w przedziale wiekowym od 20 do 35 lat (N= 195)	11
IV. Analiza czynnikowa z wykluczeniem pozycji nr 2 i 6, dla osób nie będących w ich pierwszym związku (N=137) ...	12
V. Analiza czynnikowa z wykluczeniem pozycji nr 2 i 6 dla osób będących w pierwszym związku (N=72)	12
VI. Analiza czynnikowa po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6, dla osób o stażu związku poniżej 1,5 roku (N=28)	13

VII.	Analiza czynnikowa po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6 dla osób o stażu związku 1,5 roku i więcej (N=181)	13
2.3	Wnioski i krytyka pierwotnej wersji kwestionariusza.....	13
2.3.1	Podsumowanie wyników.....	13
2.3.2	Wnioski.....	14
2.3.3	Krytyka.....	14
3.	Badanie II. Badanie trafności finalnej wersji kwestionariusza.....	14
3.1.	Generowanie pozycji kwestionariusza.....	14
3.1.1.	Ocena trafności treściowej twierdzeń.....	15
3.1.2.	Lista stwierdzeń użytych we właściwej wersji kwestionariusza.....	15
3.2.	Badanie właściwe kwestionariusza.....	17
3.2.1.	Opis próby i przebieg badania.....	17
3.2.2.	Wyniki.....	17
3.2.2.1.	Macierz korelacji.....	17
3.2.2.2.	Analiza czynnikowa.....	18
I.	Analiza czynnikowa z wykluczeniem pytań nr 1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 19 (N=175)	18
II.	Analiza czynnikowa po wykluczeniu pytań nr 1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 19 oraz osób niespełniających kryterium wieku od 20 do 35 lat i stażu związku 1,5 roku i więcej (N=101)	18
3.2.2.3.	Własności psychometryczne kwestionariusza.....	19
3.2.2.3.1.	Analiza rzetelności.....	19
3.2.2.3.2.	Badanie trafności teoretycznej kwestionariusza.....	19
3.2.2.4.	Normy.....	20
3.3.	Wnioski i krytyka kwestionariusza.....	22
3.3.1.	Podsumowanie wyników.....	22
3.3.2.	Wnioski i dyskusja.....	22
3.3.3.	Krytyka.....	23
	Bibliografia.....	25
	Załącznik.....	26

1. KONCEPCJA ORAZ OPERACJONALIZACJA UMIEJSCOWIENIA KONTROLI W ZWIĄZKU ROMANTYCZNYM

1.1. Streszczenie

Człowiek jako istota społeczna szuka relacji z innymi ludźmi w tym bliskości i miłości, która należy do podstawowych potrzeb każdego z nas. Poszukiwanie intymności jest warunkowane biologicznie, ale przez to, że człowiek rozumuje też abstrakcyjnie to relacje nabierają różnego sensu. Romantyczne relacje są skomplikowane i to jaki kształt tj. charakter zależy od jednostek, które te relacje budują, więc różnice indywidualne partnerów będą wpływać na całokształt. Umiejscowienie kontroli jako stały wymiar osobowości może wpływać na to jak jednostki funkcjonują w związku.

1.2. Wprowadzenie

Poczucie umiejscowienia kontroli wywodzi się z teorii społecznego uczenia się Juliana B. Rottera (1966) i związane jest ze zgeneralizowanym oczekiwaniem skutków (lub też ich braku) działań jednostki w odniesieniu do danej sytuacji. Poczucie umiejscowienia kontroli przyjmuje formę kontinuum, na którego krańcowych wartościach znajdują się: wewnętrzne umiejscowienie kontroli i zewnętrzne poczucie kontroli.

Zgodnie z koncepcją Rottera (Drwal, 1995), wewnętrzne umiejscowienie kontroli wiąże się z subiektywnym poczuciem kontroli i dużego wpływu na swoje życie, a także na otoczenie. Zatem jednostka z wewnętrznym poczuciem kontroli odpowiedzialność za wydarzenia, a także możliwość wpływu na nie będzie przypisywać sobie. Osoby takie w konsekwencji tej definicji chętniej podejmują się wyzwań. Cechują się stosunkowo wysoką samooceną, odpornością na stres, stabilnością emocjonalną i psychiczną, a także zaangażowaniem w działanie. Przez silne poczucie sprawczości wobec swojego życia cechują się większą niezależnością od innych (Chaim, 1996). Zasadniczo osoby z wewnętrznym poczuciem kontroli można w kategorii bardziej ogólnej nazwać aktywnymi i niezależnymi.

Z kolei w przeciwieństwie do wcześniej opisanej grupy, osoby z zewnętrznym umiejscowieniem kontroli odpowiedzialność za ich życie i sprawczość przypisują czynnikom zewnętrznym takim jak: inni ludzie, szczęście, los itd. Jednostka z zewnętrznym poczuciem umiejscowienia kontroli jest mniej stabilna emocjonalnie, gorzej radzi sobie w sytuacjach stresowych, gdyż wierzy, że nie ma realnego wpływu na daną sytuację lub jest on bardzo

ograniczony. Dodatkowo osoby takie wykazują większe skłonności lękowe i depresyjne. W odróżnieniu od osób z wewnętrznym poczuciem kontroli są mniej aktywne społecznie, samodzielne i niezależne (za: Drwal 1995; Krasowicz, Kurzyp-Wojnarska, 1990; Chaim 1996). Zatem jednostki z zewnętrznym poczuciem kontroli można zaklasyfikować jako bierne i zależne.

W koncepcji Rottera poczucie umiejscowienia kontroli jako cecha osobowości jest silnym determinantem zachowania człowieka na wielu płaszczyznach funkcjonowania społecznego takich jak sukcesy/porażki szkolne (Kot, 2016), zachowania prozdrowotne (Wiatrowska 2017), kariera zawodowa (Dudek i in., 2001) itd. Na tej podstawie można twierdzić, iż poczucie umiejscowienia kontroli również będzie się przejawiać w relacjach romantycznych.

Związki partnerskie stanowią ważny element psychologicznego dobrostanu człowieka, są źródłem szczęścia, zadowolenia i satysfakcji (za: Ryff, Singer 2000). Bogdan Wojciszke (1993) zwraca uwagę, iż z chwilą stabilizacji relacji romantycznej (czyli na etapie związku kompletnego) na pierwszy plan wysuwa się aspekt współzależności partnerów. Wraz z rozwojem osobowości na proces kształtowania się relacji oddziałuje zmienna, jaką jest umiejscowienie kontroli wpływająca na charakter i postawy w relacji. Zależność w związku może świadczyć o zewnętrznym umiejscowieniu kontroli, będącym przeciwieństwem wewnętrznego umiejscowienia kontroli. Przejawia się ono takimi zachowaniami, jak przekonanie o swojej nieefektywności, przywiązanie do drugiej osoby, brak poczucia sprawczości, silne uzależnienie od działań i decyzji partnera oraz są to osoby uległe. Natomiast osoby niezależne w związku z reguły charakteryzuje większa decyzyjność, niezależność, większa równowaga emocjonalna oraz są to osoby dominujące, co może świadczyć o wewnętrznym umiejscowieniu kontroli (za: Abramson, Seligman, Teasdale 1978; Chaim, 1996).

W naszym badaniu umiejscowienie kontroli w związku zdefiniowaliśmy jako „subiektywne poczucie jednostki o jej wpływie na relację i zależności/niezależności fizycznej oraz emocjonalnej od partnera” (Rotter, 1966).

W świetle owej definicji operacyjnej wcześniej wspomniane definicje teoretyczne można przekonwertować w sferę relacji partnerskiej, co pozwala na przewidywanie, iż wewnętrzne poczucie umiejscowienia kontroli w związku będzie związane z aktywnym radzeniem sobie z problemami w owej relacji, chętnym podejmowaniem działań na rzecz podtrzymania relacji, większą stabilnością emocjonalną - czyli większą niezależnością od partnera. Natomiast zewnętrzne poczucie umiejscowienia kontroli w związku objawiać się

będzie postawami unikającymi problemów i konfrontacji z nimi, większą biernością w inwestowaniu w relację, mniejszą stabilnością emocjonalną, większym poczuciem potencjalnego zagrożenia relacji, co za tym idzie - większą zależnością od partnera.

W kontekście relacji romantycznej wyróżniliśmy kilka aspektów, które można zastosować do badania umiejscowienia kontroli w związku romantycznym:

(a) aktywne radzenie sobie z problemami (rozumiane jako podejmowanie działań mających na celu zredukowanie czynnika, który negatywnie wpływa na relację, dążenie do zmiany sytuacji negatywnej); na przeciwnym biegunie znajduje się unikanie problemów oraz konfrontacji z nimi (rozumiane jako wychodzenie z inicjatywą działań, które mają na celu wzmacnianie relacji, polepszenie jej stanu i utrwalenie więzi między partnerami),

(b) chętnie podejmowanie działań na rzecz podtrzymania relacji (rozumiane jako wychodzenie z inicjatywą działań, które mają na celu wzmacnianie relacji, polepszenie jej stanu i utrwalenie więzi między partnerami); przeciwny biegun komponentu stanowi bierność w inwestowaniu w relacje (w tym forma działań mających na celu modyfikację relacji; w tym przypadku jest to większe przyjmowanie inicjatyw partnera, aniżeli proponowanie własnych działań),

(c) duża stabilność emocjonalna (w tym umiejętne zarządzanie, efektywne kontrolowanie i świadomość własnych emocji; w kontekście relacji romantycznej jest to zarówno sposób manifestacji swoich emocji wobec partnera oraz jak osoba przetwarza i interpretuje emocje ze strony partnera); przeciwny biegun stanowi mała stabilność emocjonalna (stanowiąca odwrotność wyżej przedstawionych charakterystyk; w kontekście partnerstwa osoba o małej stabilności emocjonalnej w mniejszym stopniu panuje nad manifestacją uczuć, a jej stan emocjonalny jest bardziej uzależniony od partnera (Suwalska-Barancewicz, 2015; Bornstein, 1992).

Kwestionariusz oparty jest na założeniach, które znajdują się w pracach innych badaczy, tj. I-E Rottera (Rotter, 1966) oraz Delta Drwala (Drwal, 1995a, 1995b), czyli testy badające ogólne poczucie umiejscowienia kontroli.

1.3. Cel kwestionariusza

Celem projektu jest rozszerzenie wiedzy na temat związków partnerskich poprzez połączenie ich z koncepcją umiejscowienia kontroli. Owa tematyka wynika ze stosunkowo niewielkiej liczby kwestionariuszy, które dotyczą bezpośrednio związków partnerskich. Dodatkowo naszą intencją jest dalsza eksploracja wymiaru osobowości, jakim jest umiejscowienie kontroli, które było badane w różnych kontekstach, takich jak zachowania zdrowotne (Basińska i in., 2011), czy środowisko pracy zawodowej (Dudek i in., 2001).

Docelowo nasz kwestionariusz ma za zadanie zbadać, czy rodzaj umiejscowienia kontroli ma wpływ na relacje w związku romantycznym dla grupy osób między 20 a 35 rokiem życia, będących w związku z ponad półtorarocznym stażem.

W celu przygotowania kwestionariusza pozwalającego na pomiar umiejscowienia kontroli w związkach zaprojektowaliśmy dwa badania. Badanie pierwsze miało na celu ustalenie odpowiednich pozycji w kwestionariuszu i posłużyło nam w celu pilotażowym. Natomiast drugie badanie (badanie właściwe) miało pomóc nam ustalić wpływ umiejscowienia kontroli na relacje romantyczne w związku monogamicznym.

2. BADANIE I. PIERWOTNA WERSJA KWESTIONARIUSZA I SPRAWDZENIE JEGO WŁAŚCIWOŚCI PSYCHOMETRYCZNYCH

2.1. Generowanie pozycji kwestionariusza

Część pozycji do kwestionariusza tworzyliśmy sami, zaznajamiając się z teorią badanego konstrukt, a drugą część przygotowaliśmy we współpracy z sędziami kompetentnymi, którymi byli studenci z UMK. Sędziowie bazowali na napisanej przez nas instrukcji w procesie opracowania pozycji testowych. Na podstawie literatury stworzyliśmy wskaźniki, które posłużyły do opracowania pozycji testowych. Pierwotnie nasz kwestionariusz zawierał 21 pozycji. Po konsultacji z sędziami kompetentnymi odrzuciliśmy sześć pozycji. Tabela 1 zawiera treść pozycji, które przekazaliśmy do oceny sędziom kompetentnym. Natomiast Tabela 3 zawiera twierdzenia, które wykorzystaliśmy w naszym badaniu. Badani musieli wybrać pozycję ze zdań A lub B, które były zdaniami alternatywnymi. (Treść poszczególnych stwierdzeń znajduje się w Tabeli 1 w Załączniku).

2.1.1. Ocena trafności treściowej twierdzeń.

Do analizy trafności treściowej wygenerowanych pozycji kwestionariusza wykorzystaliśmy oceny pięciu sędziów kompetentnych- z czego czwórka z nich to studenci Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a jeden związany był z Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie. Sędziowie kompetentni po otrzymaniu instrukcji badanego przez nas konstruktów zostali poproszeni o wyznaczenie oceny w skali 1-5 (1- najsłabsze pytanie, 5- najsilniejsze pytanie) dla każdej pary stwierdzeń w oparciu o zgodność tych zdań z instrukcją i ich potencjałem w mierzeniu danej cechy. Sędziów nr 3 i nr 4 wykluczaliśmy, ponieważ byli zbyt tendencyjni w ocenach, dając zbyt wysokie noty w większości pytań (oceny 4 lub 5). Ponadto sędzia nr 4 oceniał oba zdania w parze, podczas gdy celem była łączna ocena alternatyw. (Dokładne wartości ocen znajdują się w Tabeli 2 w załączniku.)

2.1.2. Lista stwierdzeń alternatywnych użyta do pilotażowej wersji kwestionariusza.

Pozycje zawarte w badaniu pilotażowym wybraliśmy bazując na ocenach sędziów kompetentnych i własnych wyborach.

Tabela 3

Pozycje ostatecznie użyte w pierwotnej wersji kwestionariusza

Numer pozycji	Treść pozycji
1	A. Po kłótni zazwyczaj aktywnie szukam rozwiązań i dążę do zgody. B. Po kłótni zazwyczaj czekam, aż atmosfera między mną a partnerem/partnerką samoistnie się poprawi.
2	A. Nie czuję potrzeby bycia informowanym o tym, gdzie i z kim wychodzi mój partner/ka. B. Lubię wiedzieć, gdzie i z kim wychodzi mój partner/ka.
3	A. Często proponuję partnerowi/ce randki. B. To mój partner/ka częściej proponuje randki.
4	A. Kiedy mój partner/ka odczuwa smutek, wiem jak go/ją pocieszyć. B. Gdy mój partner/ka jest smutny/a, czuję bezradność.

-
- 5 A. Jestem pewny/a trwałości swojej relacji z partnerem/ką.
B. Często zdarzają mi się momenty niepokoju na myśl o odrzuceniu ze strony partnera/ki.
- 6 A. Potrafię zorganizować swój czas bez udziału mojego partnera/mojej partnerki.
B. Gdy nie jestem z partnerem/ką, trudno mi znaleźć zajęcie.
- 7 A. Czuję się atrakcyjny/a w oczach swojego partnera/ki.
B. Dużo myślę o tym, czy wciąż podobam się partnerowi/ce.
- 8 A. Sądzę, że relacja może przetrwać wszystko, jeśli włoży się w to odpowiedni wysiłek.
B. Na pewne wydarzenia nie można mieć wpływu, dotyczy to również mojego związku.
- 9 A. Jestem w stanie bronić własnego zdania nawet kosztem kłótni z partnerem/ką.
B. Staram się unikać tematów drażliwych, żeby nie prowokować kłótni.
- 10 A. Staram się samodzielnie znaleźć wyjście z trudnej sytuacji.
B. Pomoc partnera/ki jest dla mnie w wielu sytuacjach niezbędna.
- 11 A. Jeśli sam/a się czymś nie zainteresuję, nie jestem w stanie aktywnie uczestniczyć w pasji drugiej osoby.
B. Staram się podzielać, uczestniczyć aktywnie w pasjach partnera/ki.
- 12 A. Bez mojej inicjatywy nasz związek nie byłby tak trwały.
B. Bez inicjatywy mojego partnera/ki nasz związek nie funkcjonowałby tak dobrze.
- 13 A. W sytuacjach stresowych to ja jestem bardziej odporny na ich negatywne skutki.
B. W trudnych sytuacjach stresuje się i to mój partner/ moja partnerka lepiej sobie w nich radzi.
- 14 A. Nie mam problemu z żartowaniem, bo zawsze wiem, gdzie leży granica u mojego partnera/ki.
B. Zdarza się, że nie mówię żartów, bo nie mam pewności, czy nie zranię nimi partnera/ki.
-

2.2. Badanie pilotażowe kwestionariusza

2.2.1. Opis próby i przebieg badania.

W badaniu wzięło udział 209 osób ($N = 209$), w wieku od 18 do 35 roku życia. Wśród badanych było 62 mężczyzn i 147 kobiet.

1. 195 osób mieściło się w przedziale wiekowym od 25 do 30 lat, natomiast 6 osób znalazło się w grupie wiekowej poniżej 20 lat, a 8 osób powyżej 35 lat.
2. 137 osób zadeklarowało, że nie jest to ich pierwszy związek, a 72 osoby w chwili badania znajdowało się w ich pierwszym związku.
3. 181 osób znajdowało się w związku o stażu 1,5 roku i więcej, a 28 osób deklarowało krótszy staż związku.
4. 61 osób mieszkało na wsi, 18 osób w mieście poniżej 20tys., 39 osób w mieście 20-100 tys., oraz 91 osób z miast powyżej 100 tys.
5. Jedna osoba zadeklarowała wykształcenie podstawowe, 5 średnie niepełne, 71 osób średnie, 78 osób wyższe niepełne, a 54 osoby wyższe.

Kwestionariusz umieściliśmy na platformie Formularze Google. Badanych poprosiliśmy o uczestnictwo w badaniu wysyłając im bezpośrednio link do formularza lub udostępniając go na jednej z grup na Facebooku (m.in. Psychologia UMK).

2.2.2. Wyniki.

2.2.2.1. *Macierz korelacji.*

Do zbadania korelacji między pozycjami użyliśmy testu rho Spearmana, gdyż pomiar nie był przeprowadzany na skali interwałowej. W przypadku pytania nr 2 nie występuje korelacja z żadnym innym pytaniem z puli. W większości przypadków korelacja jest słaba lub nikła. Tylko w przypadku pytania nr 4 i 5 występuje korelacja przeciętna $r = 0,333$.

2.2.2.2. *Analiza czynnikowa.*

Wykonaliśmy kilka analiz czynnikowych w różnych konfiguracjach, aby sprawdzić czy staż związku, wiek i usunięcie pozycji o niskich korelacjach zmieni procent wyjaśnianej wariancji. Poniżej przedstawiamy opis wspomnianych analiz czynnikowych:

I. *Analiza czynnikowa bez wykluczania pozycji i podziałów (N=209).*

KMO= 0,553

Chi²= 168,25

p < 0,001

W trakcie analizy wyodrębniono 6 czynników, które wyjaśniają 57,239% wariancji.

Wykres osypiska wskazuje na to, że największą wartość własną mają czynniki nr 1, 2 i 3, z czego wyraźnie wyróżnia się jedynie czynnik nr 1. Pozostałe 3 czynniki posiadają zbliżoną, niższą od pozostałych wartość. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 1 w załączniku.)

Czynnik nr 1 wyjaśnia 13,313% wariancji; nr 2 wyjaśnia 10,428% wariancji; a nr 3 wyjaśnia 9,564% wariancji, co w procencie skumulowanym daje 33,305% wyjaśnianej wariancji.

II. *Analiza czynnikowa po wykluczeniu pytania nr 2 i 6 ze względu na słabość korelacji z innymi pozycjami (N=209).*

KMO= 0,549

Chi² = 144,602

p <0,001

W tym przypadku również zostało wyodrębnione 6 czynników, które wyjaśniają 64,124 % wariancji. Wykluczenie pozycji 2 i 6 nieco podniosło wyjaśnianą wariancję.

Również wykres osypiska wyraźniej wskazuje na różnice w wartości własnej pomiędzy czynnikami nr 1, 2 i 3, a czynnikami nr 4, 5 i 6. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 2 w załączniku.)

Według tabeli „Całkowita wariancja wyjaśniana” czynnik nr 1 wyjaśnia 15,421% wariancji; czynnik nr 2 wyjaśnia 11,440%; a czynnik nr 3 wyjaśnia 10,784% co w procencie skumulowanym daje 37,644%.

III. *Analiza czynnikowa z wykluczeniem pozycji nr 2 i 6, a także wykluczeniem osób nie mieszczących się w przedziale wiekowym od 20 do 35 lat (N= 195).*

KMO= 0,557

Chi²= 147,364

p <0,001

W tym warunku zostało wyodrębnionych 5 czynników, które wyjaśniają 56,582% wariancji.

W tym przypadku również zarysowuje się stosunkowo wysoka wartość własna czynnika nr 1, mniejsza wartość czynników nr 2 i 3, a także bardzo zbliżoną i jeszcze mniejszą wartość czynników nr 4 i 5.

Czynnik nr 1 wyjaśnia 15,609% wariancji; czynnik nr 2 wyjaśnia 11,832% wariancji; a czynnik nr 3 wyjaśnia 11,017% wariancji, co w procencie skumulowanym daje 38,458% wariancji. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 3 w załączniku.)

IV. *Analiza czynnikowa z wykluczeniem pozycji nr 2 i 6, dla osób w nie będących w ich pierwszym związku (N=137).*

KMO= 0,511

$\chi^2 = 106,311$

$p = 0,001$

W tym warunku zostało wyodrębnione 5 czynników, które wyjaśniają 56,461% wariancji.

W tym przypadku jasno zarysowuje się wartość własna czynnika nr 1. Natomiast wartość własna czynników nr 2, 3 i 4 jest zbliżona, a wartość własna czynnika nr 5 jest nieco niższa od nr 2, 3 i 4. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 4 w załączniku.)

Czynnik nr 1 wyjaśnia 15,184% wariancji, czynnik nr 2, wyjaśnia 11,930% wariancji, czynnik nr 3 wyjaśnia 10,746% wariancji, czynnik nr 4 wyjaśnia 10,063% wariancji, a czynnik nr 5 wyjaśnia 8,535% wariancji.

V. *Analiza czynnikowa z wykluczeniem pozycji nr 2 i 6 dla osób będących w pierwszym związku (N=72).*

KMO= 0,522

$\chi^2 = 113,132$

$p < 0,001$

W trakcie analizy czynnikowej zostało wyodrębnione 6 czynników, które wyjaśniają 72,015% wariancji.

W przypadku osób będących w pierwszym związku jedynie czynnik nr 1 wyraźnie wyróżnia się wartością własną. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 5 w załączniku.)

Czynnik nr 1 wyjaśnia 18,062 % wariancji, czynnik nr 2 wyjaśnia 13,437% wariancji, czynnik nr 3 wyjaśnia 11,874% wariancji, czynnik nr 4 wyjaśnia 10,636% wariancji, czynnik nr 5 wyjaśnia 9,517% wariancji, a czynnik nr 6 wyjaśnia 8,488% wariancji.

VI. *Analiza czynnikowa po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6, dla osób o stażu związku poniżej 1,5 roku (N=28).*

KMO=0,389

$\chi^2 = 50,006$

$p = 0,928$

Wartość testu KMO oraz istotność statystyczna wskazuje, iż w tej grupie nie jest wskazane przeprowadzenie analizy czynnikowej.

VII. *Analiza czynnikowa po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6 dla osób o stażu związku 1,5 roku i więcej (N=181).*

KMO= 0,561

$\chi^2 = 147,953$

$p < 0,001$

W tym warunku zostało wyodrębnione 6 czynników, które wyjaśniają 65,366% wariancji.

W tym przypadku wykres osypiska wskazuje na stosunkowo wysoką wartość własną czynników nr 1, 2 i 3 natomiast czynniki nr 4, 5 i 6 posiadają nieco niższą i zbliżoną do siebie wartość własną. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 6 w załączniku.)

Czynnik nr 1 wyjaśnia 16,228% wariancji, czynnik nr 2, wyjaśnia 11,944% wariancji, czynnik nr 3 wyjaśnia 10,595% wariancji, czynnik nr 4 wyjaśnia 9,188% wariancji, czynnik nr 5 wyjaśnia 8,752% wariancji, a czynnik nr 6 wyjaśnia 8,658% wariancji.

2.3. Wnioski i krytyka pierwotnej wersji kwestionariusza

2.3.1. Podsumowanie wyników.

Odpowiedzi na pytania nisko korelowały między sobą, co może oznaczać, że badały wiele różnych cech. To stwierdzenie wspierają wyniki wskazujące na występowanie wielu czynników niezwiązanych ze sobą, które były tworzone tylko poprzez pojedyncze pytania. Wyłączenie niektórych pytań z analizy, nie wyjaśniało braku korelacji między określonymi pytaniami oraz niskim procencie wyjaśnianej zmiennej, graniczącej na granicy przypadku (ok. 60%)

2.3.2. Wnioski.

Pytania zmuszały badanego by wybrał skrajną alternatywę, która mogła być mocno obarczona aprobatą społeczną, ponad to mogły być one niekoniecznie zgodne z ich postawami (alternatywy bazowały na dość radykalnych opcjach, które mogą nie występować w naturalnym środowisku, więc badany mógł wybierać tą opcję, która wydawała się bardziej prawdopodobna, a nie zgodna z prawdą).

Wyniki mogą wskazywać, że w niektórych przypadkach nie udało się zachować skrajnych alternatyw i o ile siła jednego wymiaru została zachowana, tak dla drugiego nie znaleźliśmy adekwatnego twierdzenia.

Wyodrębniliśmy 6 czynników (w niektórych przypadkach 5), które wyjaśniały ok. 60% wariancji. Wymuszenie trzech czynników nie miało wpływu na wyjaśnianą wariancję.

2.3.3. Krytyka.

By usprawnić kwestionariusz należy:

- a. wykluczyć alternatywy i zastosować skalę typu Likerta,
- b. zwiększyć liczbę pytań w celu lepszego oglądu w powiązaniach między nimi,
- c. przeredagować pytania w celu zmniejszenia obciążenia aprobatą społeczną.

3. BADANIE II. BADANIE TRAFNOŚCI FINALNEJ WERSJI KWESTIONARIUSZA

3.1. Generowanie pozycji kwestionariusza

Pozycje testowe naszego kwestionariusza opracowaliśmy w oparciu o badanie pilotażowe. Pierwotne pozycje zbudowane na zasadzie przeciwnych twierdzeń (zastosowane w badaniu pilotażowym) przekształciliśmy na pięciostopniową skalę typu Likerta. Badany miał ocenić, w jakim stopniu zgadza się z danym stwierdzeniem na skali, gdzie 1 oznaczało „Całkowicie się nie zgadzam”, a 5 „Całkowicie się zgadzam”. Celem tej zmiany było zmniejszenie wpływu aprobaty społecznej na deklarowane postawy badanych.

Dodatkowo zwiększyliśmy liczbę pytań, starając się wyodrębnić korelujące ze sobą czynniki. Poza zastosowaniem autorskich pozycji testowych, zdecydowaliśmy się na użycie dwóch zewnętrznych testów: Skali Samooceny SES M. Rosenberga oraz polskiej adaptacji

testu TIPI. Skala Rosenberga zawierała 10 pytań, do których badany miał się ustosunkować w skali od 1 („Zdecydowanie się zgadzam”) do 4 („Zdecydowanie się nie zgadzam”). Natomiast skala TIPI (Ten Item Personality Inventory) składała się z 10 twierdzeń, do których badany miał się ustosunkować na skali od 1 do 7 (gdzie: 1 oznaczało „Zdecydowanie się nie zgadzam”, 2 oznaczało „Raczej się nie zgadzam”, 3 oznaczało „W niewielkim stopniu się nie zgadzam”, 4 oznaczało „Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam”, 5 oznaczało „W niewielkim stopniu się zgadzam”, 6 oznaczało „Raczej się zgadzam”, 7 oznaczało „Zdecydowanie się zgadzam”). (Treść poszczególnych pozycji testowych Kwestionariusza Umiejscowienia Kontroli w Relacji Romantycznej wraz z instrukcją dla badanych znajduje się w Tabeli 4 w Załączniku.)

3.1.1. Ocena trafności treściowej twierdzeń.

Zdecydowaliśmy się na użycie dwóch oryginalnych skal autorstwa Rosenberga (Skala Samooceny SES; Rosenberg, 1965; polskiej adaptacji dokonali Dzwonkowska, Lachowicz-Tabaczek, Łaguna) oraz Gosling, Rentfrow, Swann Jr. (TIPI; Gosling i in., 2003; polskiej adaptacji dokonali Sorowska, Słowińska, Zbieg, Sorokowski).

Nasza decyzja użycia Skali Samooceny Rosenberga jako narzędzia była podyktowana przekonaniem, że samoocena koreluje z umiejscowieniem kontroli. Ponadto zdecydowaliśmy się na użycie podskal zawartych w teście TIPI, ponieważ uznaliśmy, że poszczególne elementy osobowości mogą w pewien sposób odnosić się do umiejscowienia kontroli w relacji.

Dodatkowo do analizy trafności treściowej wygenerowanych pozycji kwestionariusza wykorzystaliśmy oceny pięciu sędziów kompetentnych będących studentami Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Sędziowie kompetentni po otrzymaniu instrukcji badanego przez nas konstruktu zostali poproszeni o wyznaczenie oceny w skali 1-5 (1 - najsłabsze pytanie, 5 - najsilniejsze pytanie) dla każdego ze stwierdzeń w oparciu o zgodność tych zdań z instrukcją i ich potencjałem w mierzeniu danej cechy. Dokładne wartości ocen znajdują się w Tabeli 5 w Załączniku.

3.1.2. Lista stwierdzeń użytych we właściwej wersji kwestionariusza.

Pozycje zawarte w badaniu wybraliśmy bazując na ocenach sędziów kompetentnych i własnych wyborach.

Tabela 4*Pytania użyte w ostatecznej wersji kwestionariusza*

Numer pozycji	Treść pozycji
1	Po kłótni to ja wyciągam rękę i dążę do zgody
2	To ja zdecydowanie częściej proponuję randki partnerowi/ce.
3	Gdy partner/ka czuje się źle, uważam, że wiem jak go/ją pocieszyć.
4	Związek może pokonać każdy problem, jeśli włożę w to odpowiedni wysiłek.
5	Kiedy nie spędzam czasu z partnerem/ką, łatwo znaleźć mi inne zajęcie.
6	Rzadko myślę o tym, że przestanie nas łączyć uczucie
7	Jestem w stanie bronić własnego zdania, nawet kosztem kłótni z partnerem/ką.
8	Staram się samodzielnie, bez pomocy partnera znaleźć wyjście z trudnej sytuacji.
9	Bez mojej inicjatywy nasz związek nie byłby tak trwały.
10	W sytuacjach stresowych to ja jestem bardziej odporny/a na ich negatywne skutki, w porównaniu do mojego/jej partnera/ki.
11	Czuję się dobrze w związku, ale nie jest mi on niezbędny do bycia szczęśliwym.
12	Jeśli dostrzegam problem w naszej relacji, najpierw myślę o tym, co mogę samemu/ej z nim zrobić.
13	Nie zmieniam swoich poglądów, tylko dlatego, że mój partner/ka ma inne zdanie na dany temat.
14	Częściej to ja przejmuję inicjatywę w relacji, np. organizując wspólne spędzanie czasu.
15	Jestem pewny, że odnalazł(a)bym się poza związkiem.
16	Wydaje mi się, że jestem bardziej zaangażowany/a w związek od partnera.
17	To ja bardziej dbam o utrzymanie kontaktu na odległość np. rozmowy telefoniczne, smsy, gdy jest taka potrzeba.
18	Związek nie jest jedynym źródłem mojego szczęścia.
19	W sytuacji wystąpienia konfliktu czynnie poszukuję rozwiązania problemu, a nie czekam na inicjatywę partnerki/a
20	Myśl o byciu singlem nie budzi we mnie lęku.
21	Mimo bycia w związku, czuję dużą niezależność od mojego partnera/ki.

3.2. Badanie właściwe kwestionariusza

3.2.1. Opis próby i przebieg badania.

W badaniu udział wzięło 175 osób ($N = 175$), w wieku od 18 do 35 roku życia. Wśród badanych było 45 mężczyzn i 130 kobiet. Jednak do późniejszych badań wybraliśmy grupę badanych zgodnie z założeniami kwestionariusza: o stażu związku 1,5 roku i więcej oraz w wieku od 20 do 35 lat ($N=101$).

1. 169 osób mieściło się w przedziale wiekowym od 20 do 35 lat, natomiast 5 osób znalazło się w przedziale wiekowym poniżej 19 lat, a jedna osoba powyżej 35 lat.
2. 112 osób zadeklarowało, że nie jest to ich pierwszy związek, a 63 osób w chwili badania znajdowało się w ich pierwszym związku.
3. 104 osób znajdowało się w związku o stażu 1,5 roku i więcej, a 71 osób deklarowało krótszy staż związku.
4. 37 osób mieszkało na wsi, 15 osób w mieście poniżej 20 tys. mieszkańców, 35 osób w mieście 20-100 tys. oraz 91 osób z miast powyżej 100 tys.
5. Jedna osoba deklarowała wykształcenie podstawowe, 10 osób średnie niepełne, 65 osób średnie, 80 osób wyższe niepełne, a 19 osób wyższe.

Kwestionariusz umieściliśmy na platformie Microsoft Forms. Badanych poprosiliśmy o uczestnictwo w badaniu wysyłając im bezpośrednio link do formularza lub udostępniając go na jednej z grup na Facebooku (m.in. Psychologia UMK, Związkawka).

3.2.2. Wyniki.

3.2.2.1. *Macierz korelacji.*

Do zbadania korelacji między pozycjami użyliśmy testu rho Spearmana. W pierwotnej wersji badania między pozycjami występowała niska korelacja, dlatego w finalnej wersji badania zdecydowaliśmy się na zastąpienie pytań nowymi elementami, wykluczając pytania o najniższym ładunku czynnikowym.

Większość wyników charakteryzowała się korelacją słabą lub na poziomie średnim (m.in. pytanie nr 14 oraz pytanie nr 2 korelowały ze sobą na poziomie $r(175)=0,595$, a dla wybranej grupy badanej $r(101)=0,601$). Najwyższa korelacja występowała między pytaniem nr 15 oraz pytaniem nr 11 na poziomie $r(175)=0,642$ i $r(101)=0,651$. Macierz

korelacji badania finalnego wykazuje bardziej spójne wyniki niż macierz korelacji badania pilotażowego. Co za tym idzie, udało nam się wyselekcjonować bardziej miarodajną pulę stwierdzeń użytych w kwestionariuszu.

3.2.2.2. *Analiza czynnikowa.*

Wykonaliśmy analizy czynnikowe bez podziałów oraz z wykluczeniem osób niespełniających założeń naszego badania, aby sprawdzić, czy staż związku, wiek i usunięcie pozycji o niskich korelacjach zmieni procent wyjaśnianej wariancji. Poniżej przedstawiamy opis wspomnianych analiz czynnikowych:

I. *Analiza czynnikowa z wykluczeniem pytań nr 1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 19 (N= 175).*

KMO = 0,687;

Chi2 = 455,020

p<0,001

Wyznacznik = 0,068

Powstały 3 czynniki, z których najwyższa wyjaśniana wariancja wynosi 25,29%, natomiast procent skumulowany to 55,78%.

Wykres osypiska wskazuje na to, że najwyższą wartość własną mają czynniki 1, 2 i 3, z czego wyraźnie wyróżnia się czynnik 1. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 7 w Załączniku.)

II. *Analiza czynnikowa po wykluczeniu pytań nr 1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 19 oraz osób niespełniających kryterium wieku od 20 do 35 lat i stażu w związku 1,5 roku i więcej (N=101).*

KMO = 0,724;

Chi2 = 304,078

p<0,001

Wyznacznik = 0,041

Powstały 3 czynniki, z których najwyższa wyjaśniana wariancja wynosi 28,696%, natomiast procent skumulowany 59,69%.

Wykres osypiska wskazuje na to, że najwyższą wartość własną mają czynniki 1, 2 i 3, z czego wyraźnie wyróżnia się czynnik 1. (Wykres osypiska pokazuje Wykres 8 w Załączniku.)

3.2.2.3. *Własności psychometryczne kwestionariusza.*

3.2.2.3.1. *Analiza rzetelności.*

Przeprowadzając analizę czynnikową z uwzględnieniem wszystkich osób badanych nasze wyniki pokazały, że alfa Cronbacha wynosi $\alpha = 0,678$, natomiast analiza rzetelności po wykluczeniu osób niespełniających kryterium wieku od 20 do 35 roku życia i o stażu związku 1,5 roku i więcej wykazała alfa Cronbacha wynoszącą $\alpha = 0,738$. To wskazuje na wysoką rzetelność pomiaru.

3.2.2.3.2. *Badanie trafności teoretycznej kwestionariusza.*

W celu zbadania trafności teoretycznej kwestionariusza użyliśmy Skali Samooceny SES Marshalla Rosenberga i polskiej adaptacji testu TIPI-PL autorstwa Agnieszki Sorokowskiej, Aleksandry Słowińskiej, Anity Zbieg oraz Piotra Sorokowskiego.

Skala Samooceny SES M. Rosenberga składa się z 10 twierdzeń, do których badany musi się ustosunkować na czterostopniowej skali typu Likerta (gdzie 1 oznaczało “Zdecydowanie się zgadzam”, a 4 “Zdecydowanie się nie zgadzam”). Skala ta jest narzędziem jednowymiarowym, pozwalającym na ocenę poziomu ogólnej samooceny, czyli względnie stałej dyspozycji rozumianej jako świadoma postawa (pozytywna lub negatywna) wobec Ja.

TIPI-PL składa się z 10 twierdzeń, do których badany musi się ustosunkować na siedmiostopniowej skali typu Likerta (gdzie 1 oznaczało “Zdecydowanie się nie zgadzam”, a 7 “Zdecydowanie się zgadzam”). Polska adaptacja testu składa się z pięciu podskal mierzących: Ekstrawersję, Ugodowość, Sumienność, Otwartość na doświadczenia oraz Stabilność emocjonalna. Na każdą z podskal składają się po dwa pytania.

Trafność sprawdzaliśmy za pomocą obu wspomnianych skal. Najpierw skorelowaliśmy za pomocą testu rho-Spearmana wynik ostatecznej wersji kwestionariusza (po odrzuceniu twierdzeń najslabiej ocenianych pod względem rzetelności) z wynikami kwestionariusza SES Rosenberga. Korelacja okazała się być bliska zeru i nieistotna statystycznie. Otrzymane wyniki były niespójne z naszymi oczekiwaniami, gdyż spodziewaliśmy się stosunkowo wysokiej korelacji Kwestionariusza Umiejscowienia Kontroli w Związku z wynikami testu SES.

$$r(101) = 0,025$$

$$p = 0,801$$

Następnie porównaliśmy wynik ostatecznej wersji kwestionariusza (po odrzuceniu twierdzeń najslabiej ocenianych pod względem rzetelności) z podskalami kwestionariusza TIPI-PL. Na bazie teorii naszej badanej cechy spodziewaliśmy się silnej korelacji ze Stabilnością emocjonalną i Ekstrawersją, a średnich lub niskich korelacji z Sumiennością, Otwartością na doświadczenia i Ugodowością. Jednak trakcie analizy statystycznej nie wystąpiły żadne istotne statystycznie korelacje.

Dla Sumienności:

$$r(101) = 0,138$$

$$p = 0,168$$

Dla Otwartości na doświadczenia:

$$r(101) = 0,109$$

$$p = 0,278$$

Dla Ekstrawersji:

$$r(101) = -0,126$$

$$p = 0,210$$

Dla Stabilności emocjonalnej

$$r(101) = -0,100$$

$$p = 0,321$$

Dla Ugodowości:

$$r(101) = -0,015$$

$$p = 0,884$$

3.2.2.4. *Normy.*

Dla naszego kwestionariusza opracowaliśmy normy stenowe i centylowe. Opis próby normalizacyjnej znajduje się w sekcji *Opis próby*. Normalizację przeprowadziliśmy zgodnie z procedurą opisaną przez Hornowską (2001, 136 – 148). Przedstawione poniżej normy liczone są dla grupy badanych w wieku 20-35 lat i o stażu w związku 1,5 roku i więcej, czyli dla naszej wyselekcjonowanej grupy badawczej 101 uczestników (N=101).

Tabela 6*Normy stenowe dla kwestionariusza*

Suma	Sten	Suma	Sten
19-20	1	35-38	6
22-24	2	39-41	7
25-27	3	42-43	8
28-31	4	46-48	9
32-34	5	50-51	10

Tabela 7*Steny i centyle*

W.S	f	cf	Cf-1/2 f	p	P*	z	Sten	Centyl
19	1	1	0,5	0,0050	-0,4950	-2,58	1	0
20	1	2	1,5	0,0149	-0,4851	-2,17	1	1
22	1	3	2,5	0,0248	-0,4752	-1,96	2	2
23	2	5	4	0,0396	-0,4604	-1,76	2	4
24	4	9	7	0,0693	-0,4307	-1,48	3	7
25	2	11	10	0,0990	-0,4010	-1,29	3	10
26	1	12	11,5	0,1139	-0,3861	-1,21	3	11
27	5	17	14,5	0,1436	-0,3564	-1,07	3	14
28	4	21	19	0,1881	-0,3119	-0,88	4	19
29	3	24	22,5	0,2228	-0,2772	-0,76	4	22
30	6	30	27	0,2673	-0,2327	-0,62	4	27
31	5	35	32,5	0,3218	-0,1782	-0,46	5	32
32	5	40	37,5	0,3713	-0,1287	-0,33	5	37
33	4	44	42	0,4158	-0,0842	-0,21	5	42
34	2	46	45	0,4455	-0,0545	-0,14	5	45
35	8	54	50	0,4950	-0,0050	-0,01	5	50
36	7	61	57,5	0,5693	0,0693	0,17	6	57
37	7	68	64,5	0,6386	0,1386	0,35	6	64
38	2	70	69	0,6832	0,1832	0,48	6	68
39	8	78	74	0,7327	0,2327	0,62	7	73

40	2	80	79	0,7822	0,2822	0,78	7	78
41	5	85	82,5	0,8168	0,3168	0,90	7	82
42	3	88	86,5	0,8564	0,3564	1,06	8	86
43	5	93	90,5	0,8960	0,3960	1,26	8	90
46	4	97	95	0,9406	0,4406	1,56	9	94
48	1	98	97,5	0,9653	0,4653	1,82	9	97
50	2	100	99	0,9802	0,4802	2,06	10	98
51	1	101	100,5	0,9950	0,4950	2,57	10	100

3.3. Wnioski i krytyka kwestionariusza

3.3.1. Podsumowanie wyników.

Celem pracy było skonstruowanie narzędzia do pomiaru umiejscowienia kontroli w związku romantycznym. Stworzony przez nas kwestionariusz składa się z 11 pytań, a jego rzetelność jest wysoka. Trafność badana przez nas za pomocą Skali Samooceny SES M. Rosenberga i skali osobowości TIPI okazała się niewystarczająca, a wynik niski.

Stworzony przez nas kwestionariusz jest krótkim, prostym i pionierskim narzędziem. Może posłużyć jako inspiracja w dalszej eksploracji tego wymagającego i dotąd mało poznanego tematu. W przyszłości, po udoskonaleniu naszego narzędzia zastosowanie go będzie możliwe zarówno w badaniach naukowych jak i w praktyce psychologicznej.

3.3.2. Wnioski i dyskusja.

Z naszych wyników można wnioskować, że przygotowane przez nas badanie przyniosło efekty w postaci narzędzia rzetelnego, ale wykazującego się niską trafnością. Pozycje naszego kwestionariusza nie korelowały znacząco ani z pozycjami Skali Samooceny SES M. Rosenberga, ani pozycjami kwestionariusza osobowości TIPI.

Wpływ na wyniki naszych badań może mieć również fakt, że nikt wcześniej nie przeprowadził badania sprawdzającego umiejscowienie kontroli w relacji romantycznej.

Niska trafność była najprawdopodobniej spowodowana brakiem możliwości skorzystania z narzędzi bezpośrednio mierzących umiejscowienie kontroli. Ponadto uważamy, że wpływ na brak korelacji naszego kwestionariusza z TIPI-PL mogła mieć sama konstrukcja tego narzędzia, ponieważ składało się ono z pięciu podskal. W skład każdej podskali wchodziły dwie pozycje, z czego jedna pozycja stanowiła odwróconą wersję drugiej. Badani w takim

przypadku mogli wykazywać inny stosunek wobec twierdzeń (np. z powodu poziomu aprobaty społecznej), gdyż jedno twierdzenie wskazywało cechę pozytywną, a drugie negatywną.

Kolejnym aspektem o którym warto wspomnieć w kontekście badań naukowych prowadzonych obecnie jest pandemia i specyficzne warunki, jakie stwarza. Niewykluczone, że zagrożenie zdrowia i w konsekwencji zwiększony poziom lęku miały wpływ na wyniki badań.

Przyszłe badania w tym zakresie mogłyby rozwinąć pojęcie o konstrukcie umiejscowienia kontroli (w związku romantycznym), co z kolei mogłoby pomóc w zrozumieniu mechanizmów relacji, a w konsekwencji – pozytywnie wpłynąć na umiejętność rozwiązywania konfliktów w relacjach romantycznych.

3.3.3. Krytyka.

Podczas konstrukcji kwestionariusza pojawiły się utrudnienia spowodowane strukturą metodologiczną badania. Kwestionariusz budowany był na zbyt kompleksowym konstrukcie, co utrudniło stworzenie jednorodnej puli itemów do badania danej cechy. Dodatkowym ograniczeniem narzędzia była mała ilość wygenerowanych pozycji testowych (w badaniu pilotażowym oraz w badaniu finalnym), co utrudniało adekwatną selekcję itemów.

Z powodu trudności z dostępem do skal odnoszących się bezpośrednio do umiejscowienia kontroli (m.in. IE-Rottera i Człowiek w Pracy) byliśmy zmuszeni skorzystać z alternatywnych, lepiej dostępnych testów. Skutkowało to utrudnieniami ze zbadaniem trafności. Zastosowane testy badały konstrukty związane jedynie częściowo z problematyką naszego badania, nie odnosząc się bezpośrednio do umiejscowienia kontroli. Badane były takie cechy jak Otwartość na doświadczenia, które może mieć związek z umiejscowieniem kontroli, ale może być także związane z oddziaływaniem zmiennych ubocznych. Samo umiejscowienie kontroli jest konstruktem, który w teorii wpływa na wiele dziedzin w funkcjonowaniu człowieka. Dlatego badanie pewnego fragmentu, jakim są relacje intymne w kontekście umiejscowienia kontroli wymaga zbadania ogólnego wpływu umiejscowienia kontroli na relacje międzyludzkie.

Pojawiły się również trudności w zakresie operacjonalizacji. Jako, że związek romantyczny jest układem bardzo skomplikowanym i nacechowanym emocjonalnie, być może badanie jego dynamiki w kontekście jednego zakresu funkcjonowania nie jest możliwe. Badanie dynamiki związku w kontekście umiejscowienia kontroli nie jest możliwe bez włączenia w analizę innych zmiennych, takich jak przykładowo temperament. Ponadto,

konstruując teorię do naszego badania nie wzięliśmy pod uwagę uwarunkowań kulturowych (np. postrzeganie roli związku i oczekiwań w relacji, funkcjonujących w społeczeństwie stereotypów związanych z płcią oraz jakie działania są społecznie uznawane za przejawy inicjatywy w związku).

Otrzymane wyniki mogą pozostawać pod wpływem zmiennych zakłócających, takich jak poziom aprobaty społecznej. Kwestionariusz bada intymną sferę życia, co mogło wpływać na udzielane odpowiedzi. Może to wynikać z tendencji badanych do ukazywania samych siebie w lepszym świetle (w celu utrzymania stabilnej samooceny). Zmienna ta nie była przez nas kontrolowana.

BIBLIOGRAFIA

- Bańka, A. (2016). *Poczucie samoskuteczności*. Psychologia i Architektura, NFDK.
- Braun, B. (1991). Osobowościowe uwarunkowania gotowości do angażowania się w zadania stawiane przez otoczenie. *Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne*, 5, 83-98.
- Chaim, W. (1996). Umiejscowienie poczucia kontroli a nasilenie potrzeb, lęku i mechanizmów obronnych. *Studia Philosophiae Christianae*, 32.
- Drwal, R.Ł. (1995). *Adaptacja kwestionariuszy osobowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kofta, M., & Rędzio, A. M. (2020). *Poczucie kontroli i niepewność. Konsekwencje dla rozumienia świata społecznego*. Wydawnictwo Liberi Libri.
- Maczak, A., & Knopp, K. A. (2013). *Znaczenie inteligencji emocjonalnej w funkcjonowaniu*. Liberi Libri (Red.), Wydawnictwo Stowarzyszenia Filomatów.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80, 1–28.
<https://doi.org/10.1037/h0092976>
- Wojciszke, B. (1993). *Psychologia miłości*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

ZALĄCZNIK

Tabela 1*Stwierdzenia alternatywne oddane ocenie sędziów*

Numer pozycji	Treść pozycji
1	A. Po kłótni zazwyczaj aktywnie szukam rozwiązań i dążę do zgody. B. Po kłótni zazwyczaj czekam, aż atmosfera między mną a partnerem/partnerką samoistnie się poprawi.
2	A. Zanim spotkam się ze znajomymi, pytam partnera/kę o zdanie. B. Nie pytam partnerki o zdanie w kwestii moich spotkań.
3	A. Często proponuję partnerowi/ce randki. B. To mój partner/ka częściej proponuje randki.
4	A. Poglądy partnera(ki) nie mają wpływu na moje przekonania i nie dostosowuję ich pod drugą połówkę. B. Często przejmuję od partnera(ki) jej/jego przekonania i poglądy, dzięki temu unikamy kłótni na tle ideologicznym.
5	A. Gdy mój partner/ka jest smutny/a, czuję bezradność. B. Kiedy mój partner/ka odczuwa smutek, wiem jak go/ją pocieszyć.
6	A. Wiem, jak mogę wesprzeć partnera/kę w trudnych chwilach. B. Nie wiem, jak mogę wesprzeć partnera/kę, gdy ma złe samopoczucie.
7	A. Bywają momenty, gdy boję się odrzucenia ze strony mojego partnera/ki. B. Jestem pewny/a trwałości swojej relacji z partnerem/ką.
8	A. Gdy nie jestem z partnerem/ką, trudno mi znaleźć zajęcie. B. Potrafię zorganizować swój czas bez udziału mojego partnera/ki.
9	A. Dużo myślę o tym, czy wciąż podobam się partnerowi/ce. B. Czuję się atrakcyjny/a w oczach swojego partnera/ki.

10	<p>A. Życie bez mojego partnera/ki byłoby zdecydowanie mniej satysfakcjonujące.</p> <p>B. Życie bez mojego partnera/ki byłoby inne, ale nie necessarily gorsze.</p>
11	<p>A. Nie jestem zazdrosny/a o znajomych mojego partnera/ki.</p> <p>B. Odczuwam zazdrość o znajomych mojego partnera/ki.</p>
12	<p>A. Sądzę, że relacja może przetrwać wszystko, jeśli włoży się w to odpowiedni wysiłek.</p> <p>B. Na pewne wydarzenia nie można mieć wpływu, dotyczy to również mojego związku.</p>
13	<p>A. Jestem w stanie bronić własnego zdania nawet kosztem kłótni z partnerem.</p> <p>B. Staram się unikać tematów drażliwych, żeby nie prowokować kłótni.</p>
14	<p>A. Nalegam, aby partner/ka wszystkie ważne decyzje (przed ich podjęciem) konsultował/a ze mną</p> <p>B. Dajemy sobie z partnerem/partnerką dużą swobodę co do podejmowania decyzji, nie musimy wszystkiego konsultować ze sobą. Wierzymy, że samodzielnie potrafimy podjąć dobrą decyzję</p>
15	<p>A. Staram się samodzielnie znaleźć wyjście z trudnej sytuacji.</p> <p>B. Pomoc partnera/ki jest dla mnie w wielu sytuacjach niezbędna.</p>
16	<p>A. Zazwyczaj po intensywnej kłótni z partnerem/ką długo rozmyślam o tym co zaszło i myśl o kłótni mnie zasmuca.</p> <p>B. Po kłótni staram się wyciszyć i nie zajmować myśli już nieaktualnym problemem.</p>
17	<p>A. Staram się dzielić, uczestniczyć aktywnie w pasjach partnera/ki.</p> <p>B. Jeśli sam/a się czymś nie zainteresuję, nie jestem w stanie aktywnie uczestniczyć w pasji drugiej osoby.</p>
18	<p>A. Myślę, że nasz związek jest wynikiem dobrego losu, czegoś w rodzaju przeznaczenia.</p> <p>B. Największy wpływ na powstanie naszego związku miały chęci, a nie los.</p>
19	<p>A. Snuję wiele planów na wspólną przyszłość, mimo że jest odległa.</p> <p>B. Wolę nie planować odległej przyszłości, gdyż nie wiadomo, co może spotkać nasz związek.</p>

20	A. W sytuacjach stresowych to ja jestem bardziej odporny na ich negatywne skutki. B. W trudnych sytuacjach stresuje sie i to mój partner lepiej sobie w nich radzi.
21	A. Zdarza się, że nie mówię żartów, bo nie mam pewności, czy nie zranię nimi partnera B. Nie mam problemu z żartowaniem, bo zawsze wiem gdzie leży granica u mojego partnera

Tabela 2*Oceny sędziów kompetentnych dla badania pilotażowego*

Stwierdzenia	Sędzia1	Sędzia2	Sędzia3	Sędzia4	Sędzia5	Średnia ocen
Para nr 1	5	5	5	5 4	5	5
Para nr 2	3	4	5	4 5	5	4
Para nr 3	5	5	5	5 5	2	4
Para nr 4	2	5	5	5 5	5	4
Para nr 5	3	4	4	4 5	5	4
Para nr 6	3	1	5	5 4	5	3
Para nr 7	4	3	5	5 5	3	3,33

Para nr 8	5	5	5	5 5	5	5
Para nr 9	5	3	5	5 5	5	4,33
Para nr 10	4	4	5	5 5	2	3,33
Para nr 11	5	1	5	5 4	5	3,66
Para nr 12	3	5	5	5 5	4	4
Para nr 13	4	5	5	5 5	5	4,66
Para nr 14	2	5	5	5 5	4	3,66
Para nr 15	5	5	5	5 4	4	4,66
Para nr 16	3	4	5	4 4	4	3,66

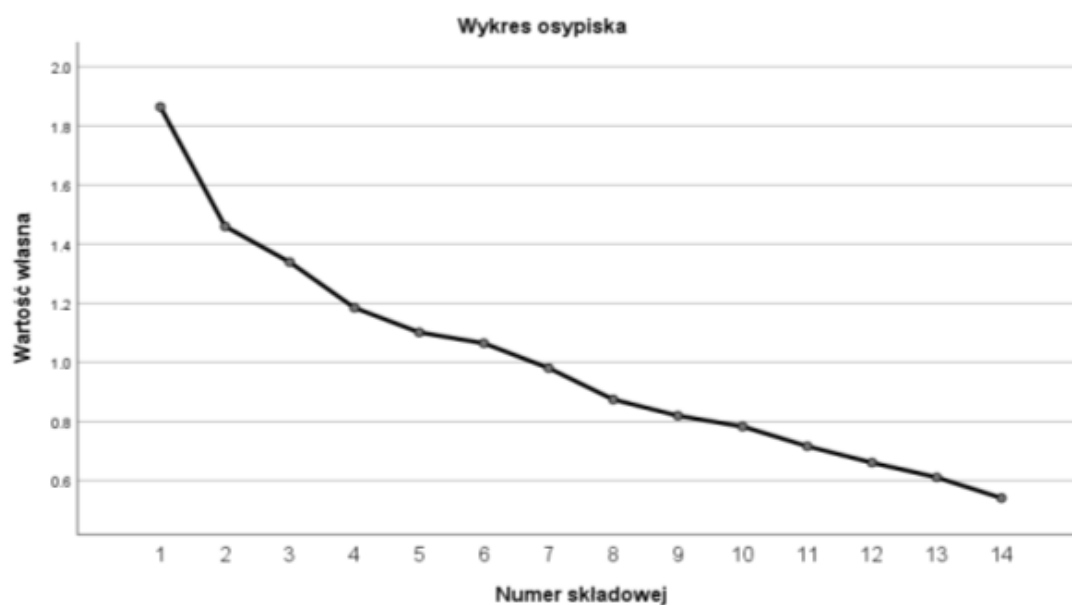
Para nr 17	3	5	5	5 5	4	4
Para nr 18	4	3	5	5 5	5	4
Para nr 19	3	4	5	4 5	3	3,33
Para nr 20	5	5	5	5 5	4	4,66
Para nr 21	3	5	5	5 5	5	4,33

Tabela 3

Pozycje ostateczne użyte w pilotażowej wersji kwestionariusza

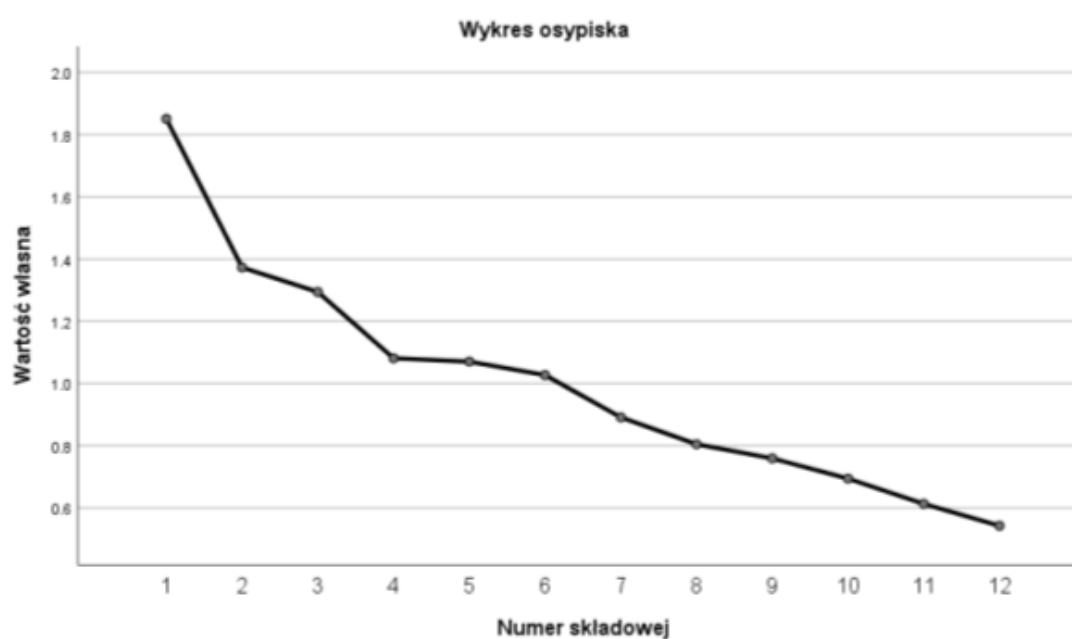
Numer pozycji	Treść pozycji
1	<p>A. Po kłótni zazwyczaj aktywnie szukam rozwiązań i dążę do zgody.</p> <p>B. Po kłótni zazwyczaj czekam, aż atmosfera między mną a partnerem/partnerką samoistnie się poprawi.</p>
2	<p>A. Nie czuje potrzeby bycia informowanym o tym, gdzie i z kim wychodzi mój partner/ka.</p> <p>B. Lubię wiedzieć, gdzie i z kim wychodzi mój partner/ka.</p>

-
- 3 A. Często proponuję partnerowi/ce randki.
B. To mój partner/ka częściej proponuje randki.
- 4 A. Kiedy mój partner/ka odczuwa smutek, wiem jak go/ją pocieszyć.
B. Gdy mój partner/ka jest smutny/a, czuję bezradność.
- 5 A. Jestem pewny/a trwałości swojej relacji z partnerem/ką.
B. Często zdarzają mi się momenty niepokoju na myśl o odrzuceniu ze strony partnera/ki.
- 6 A. Potrafię zorganizować swój czas bez udziału mojego partnera/mojej partnerki.
B. Gdy nie jestem z partnerem/ką, trudno mi znaleźć zajęcie.
- 7 A. Czuję się atrakcyjny/a w oczach swojego partnera/ki.
B. Dużo myślę o tym, czy wciąż podobam się partnerowi/ce.
- 8 A. Sądzę, że relacja może przetrwać wszystko, jeśli włoży się w to odpowiedni wysiłek.
B. Na pewne wydarzenia nie można mieć wpływu, dotyczy to również mojego związku.
- 9 A. Jestem w stanie bronić własnego zdania nawet kosztem kłótni z partnerem/ką.
B. Staram się unikać tematów drażliwych, żeby nie prowokować kłótni.
- 10 A. Staram się samodzielnie znaleźć wyjście z trudnej sytuacji.
B. Pomoc partnera/ki jest dla mnie w wielu sytuacjach niezbędna.
- 11 A. Jeśli sam/a się czymś nie zainteresuję, nie jestem w stanie aktywnie uczestniczyć w pasji drugiej osoby.
B. Staram się podzielać, uczestniczyć aktywnie w pasjach partnera/ki.
- 12 A. Bez mojej inicjatywy nasz związek nie byłby tak trwały.
B. Bez inicjatywy mojego partnera/ki nasz związek nie funkcjonowałby tak dobrze.
- 13 A. W sytuacjach stresowych to ja jestem bardziej odporny na ich negatywne skutki.
B. W trudnych sytuacjach stresuje się i to mój partner/ moja partnerka lepiej sobie w nich radzi.
- 14 A. Nie mam problemu z żartowaniem, bo zawsze wiem, gdzie leży granica u mojego partnera/ki.
B. Zdarza się, że nie mówię żartów, bo nie mam pewności, czy nie zranię nimi partnera/ki.
-

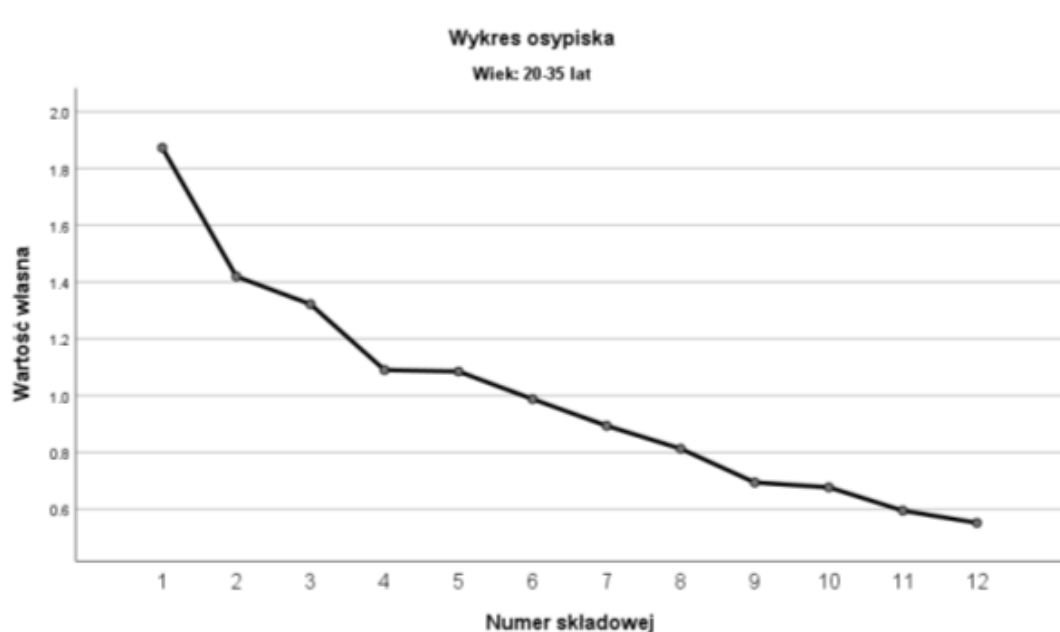
Wykres 1

Wykres osypiska dla analizy czynnikowej bez wykluczania pozycji i podziałów dla badania pilotażowego

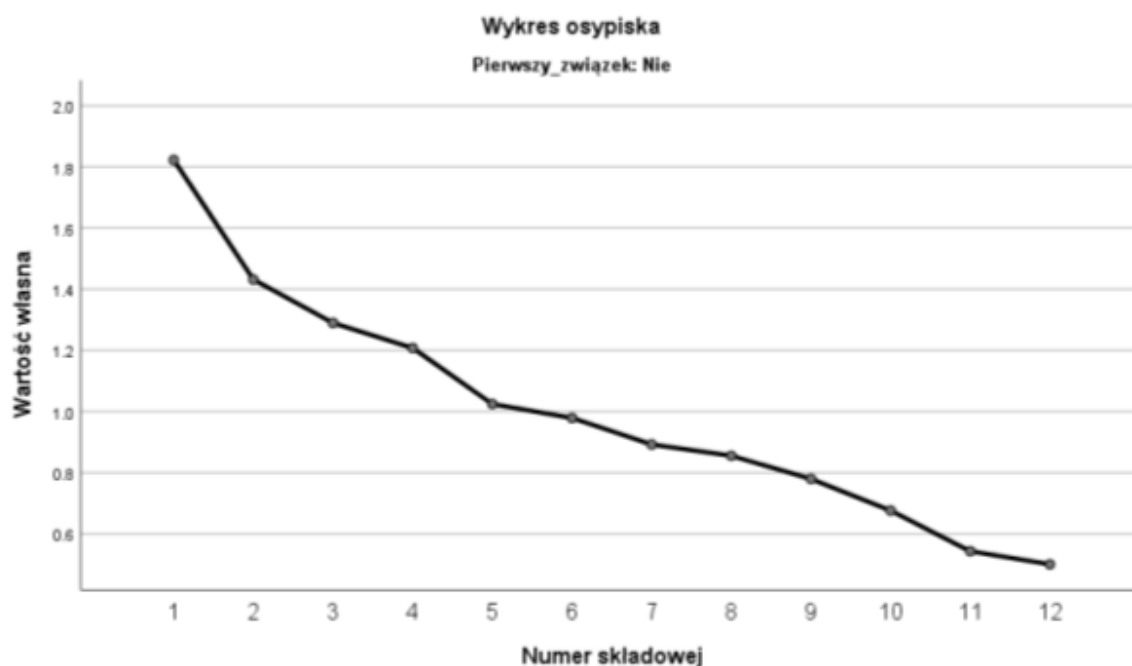
Wykres 2

Wykres osypiska po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6 (badanie pilotażowe)

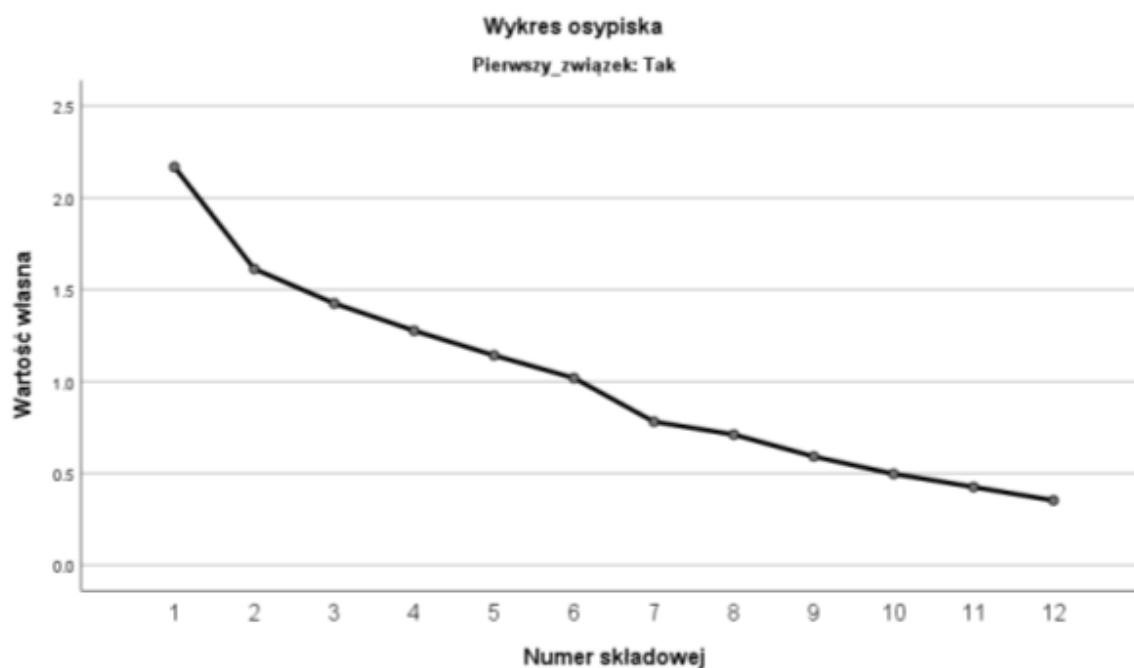
Wykres 3

Wykres osypiska po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6, a także osób nie mieszczących się w przedziale wiekowym od 20 do 35 lat (N=195) (badanie pilotażowe)

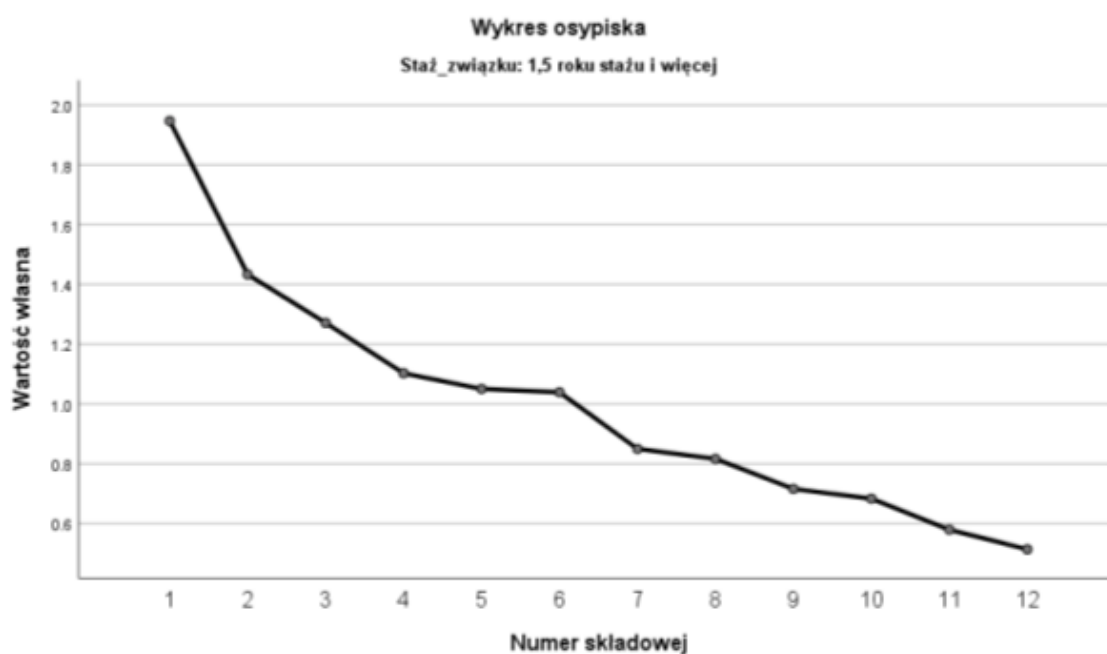
Wykres 4

Wykres osypiska po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6 dla osób nie będących w pierwszym związku (N=137) (badanie pilotażowe)

Wykres 5

Wykres osypiska po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6 dla osób będących w pierwszym związku (N=72) (badanie pilotażowe)

Wykres 6

Wykres osypiska po wykluczeniu pozycji nr 2 i 6 dla osób o stażu związku 1,5 roku i więcej (N=181) (badanie pilotażowe)

Tabela 4

Treść poszczególnych pozycji testowych Kwestionariusza Umiejscowienia Kontroli w Relacji Romantycznej wraz z instrukcją dla badanych

Instrukcja

Poniżej znajdują się stwierdzenia, które odnoszą się do różnych postaw w związku. Proszę o wskazanie w jakim stopniu utożsamiasz się z nimi, wskazując jedną z pięciu możliwych odpowiedzi w skali od 1 (“zdecydowanie się NIE zgadzam”) do 5 (“zdecydowanie się zgadzam”).

Numer pozycji	Treść pozycji
1.	Po kłótni to ja wyciągam rękę i dążę do zgody.
2.	To ja zdecydowanie częściej proponuję randki partnerowi/ce.
3.	Gdy partner/ka czuje się źle, uważam, że wiem jak go/ją pocieszyć.
4.	Związek może pokonać każdy problem, jeśli włożę w to odpowiedni wysiłek.
5.	Kiedy nie spędzam czasu z partnerem/ką, łatwo znaleźć mi inne zajęcie.
6.	Rzadko myślę o tym, że przestanie nas łączyć uczucie.
7.	Jestem w stanie bronić własnego zdania, nawet kosztem kłótni z partnerem/ką.
8.	Staram się samodzielnie, bez pomocy partnera znaleźć wyjście z trudnej sytuacji.
9.	Bez mojej inicjatywy nasz związek nie byłby tak trwały.
10.	W sytuacjach stresowych to ja jestem bardziej odporny/a na ich negatywne skutki, w porównaniu do mojego/jej partnera/ki.
11.	Czuję się dobrze w związku, ale nie jest mi on niezbędny do bycia szczęśliwym.
12.	Jeśli dostrzegam problem w naszej relacji, najpierw myślę o tym, co mogę samemu/jej z nim zrobić.
13.	Nie zmieniam swoich poglądów, tylko dlatego, że mój partner/ka ma inne zdanie na dany temat.
14.	Częściej to ja przejmuję inicjatywę w relacji, np. organizując wspólne spędzanie czasu.
15.	Jestem pewny, że odnalazł(a)bym się poza związkiem.
16.	Wydaje mi się, że jestem bardziej zaangażowany/a w związek od partnera.
17.	To ja bardziej dbam o utrzymanie kontaktu na odległość np. rozmowy telefoniczne, smsy, gdy jest taka potrzeba.
18.	Związek nie jest jedynym źródłem mojego szczęścia.
19.	W sytuacji wystąpienia konfliktu czynnie poszukuję rozwiązania problemu, a nie czekam na inicjatywę partnerki/a.
20.	Myśl o byciu singlem nie budzi we mnie lęku.
21.	Mimo bycia w związku, czuję dużą niezależność od mojego partnera/ki.

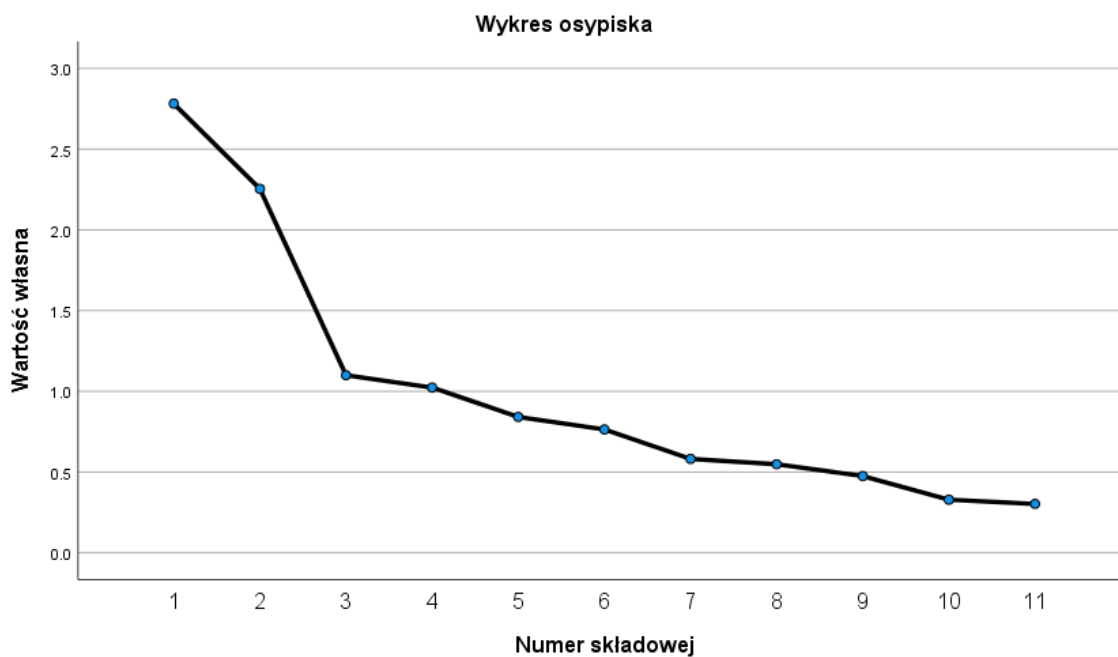
Tabela 5*Oceny sędziów kompetentnych dla badania finalnego*

Nr pozycji	Treść pozycji	Sędzia1	Sędzia2	Sędzia3	Sędzia4	Sędzia5	Średnia ocen
1.	Po kłótni to ja wyciągam rękę i dążę do zgody.	5	5	4	4	5	4,6
2.	To ja zdecydowanie częściej proponuję randki partnerowi/ce.	5	5	2	5	5	4,4
3.	Gdy partner/ka czuje się źle, uważam, że wiem jak go/ją pocieszyć.	3	1	4	4	5	3,4
4.	Związek może pokonać każdy problem, jeśli włożę w to odpowiedni wysiłek.	5	1	2	5	5	3,6
5.	Kiedy nie spędzam czasu z partnerem/ką, łatwo znaleźć mi inne zajęcie.	4	5	5	4	5	4,6
6.	Nie mam wątpliwości, co do swojej atrakcyjności w oczach partnera/ki.	3	1	2	1	4	2,2
7.	Rzadko myślę o tym, że przestanie nas łączyć uczucie.	4	5	3	4	4	4,0

8.	Jestem w stanie bronić własnego zdania, nawet kosztem kłótni z partnerem/ką.	5	2	5	5	5	4,4
9.	Staram się samodzielnie, bez pomocy partnera znaleźć wyjście z trudnej sytuacji.	5	3	5	5	4	4,4
10.	Potrafię oddzielić swoje zainteresowanie od pasji partnera/ki.	1	5	4	5	4	3,8
11.	Bez mojej inicjatywy nasz związek nie byłby tak trwały.	5	5	4	5	5	4,8
12.	W sytuacjach stresowych to ja jestem bardziej odporny/a na ich negatywne skutki, w porównaniu do mojego/jej partnera/ki.	1	5	4	5	5	4,0
13.	Nie martwię się, że nieświadomie powiem coś, co źle wpłynie na nasz związek.	5	1	2	2	3	2,6
14.	Jeśli dostrzegam problem w naszej relacji, najpierw myślę o tym, co mogę samemu/jej z nim zrobić.	5	5	3	5	5	4,6
15.	Szanuję odmienne zdanie mojego partnera/ki, ale nie dostosowuję do	2	2	4	5	5	3,6

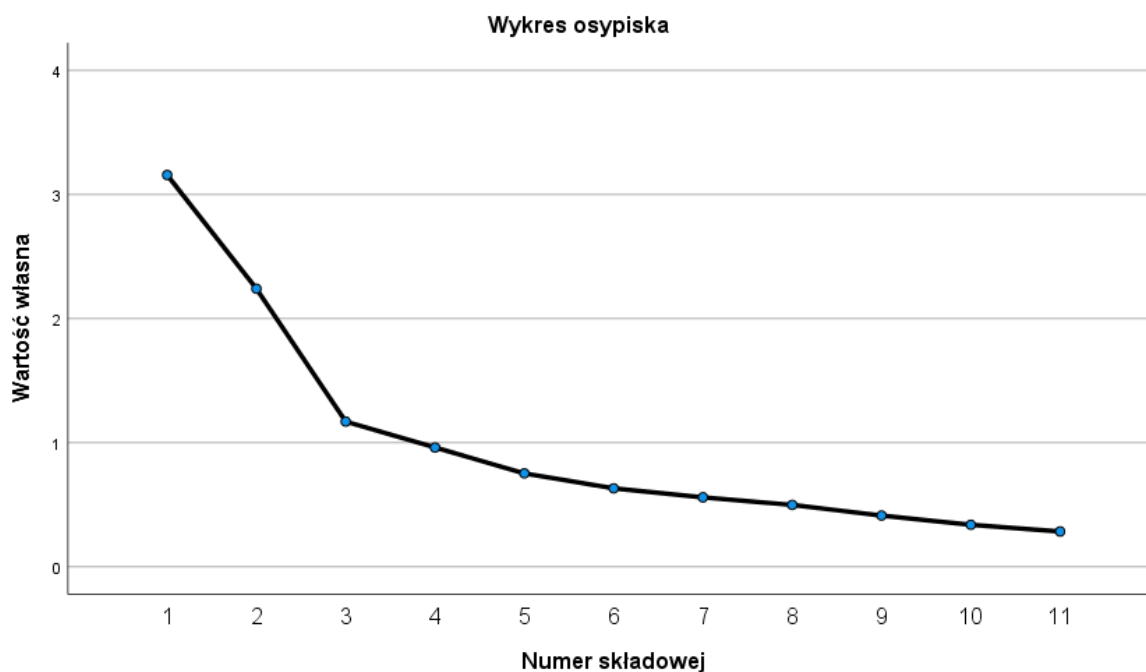
	niego/niej swoich poglądów.						
	Nie zmieniam swoich poglądów, tylko dlatego, że mój partner/ka ma inne zdanie na dany temat.						
16.	Czuję się odpowiedzialna/y za samopoczucie mojego partnera.	3	2	3	4	4	3,2
17.	Częściej to ja przejmuję inicjatywę w relacji, np. organizując wspólne spędzanie czasu.	-	5	4	4	5	?
18.	Wydaje mi się, że jestem bardziej zaangażowany/a w związek od partnera.	2	5	4	4	5	4,0
19.	Nie wątpię w swój wkład w rozwój związku.	3	5	3	3	5	3,8
20.	To ja bardziej dbam o utrzymanie kontaktu na odległość np. rozmowy telefoniczne, smsy, gdy jest taka potrzeba.	2	5	4	5	5	4,2
21.	Nawet jeśli czuję się dobrze w związku, dałbym/dałabym	3	2	5	5	5	4,0

	sobie radę sam/sama.						
	Czuję się dobrze w związku, ale nie jest mi on niezbędny do bycia szczęśliwym.						
	Myśl o byciu singlem nie budzi we mnie lęku.						
	Jestem pewny, że odnalazłbym się poza związkiem.						
	Związek nie jest jedynym źródłem mojego szczęścia.						
22.	W sytuacji wystąpienia konfliktu czynnie poszukuję rozwiązania problemu, a nie czekam na inicjatywę partnerki/a.	5	5	4	5	5	4,8
23.	Mimo bycia w związku, czuję dużą niezależność od mojego partnera/ki.	4	5	5	5	5	4,8

Wykres 7

Wykres osypiska dla analizy czynnikowej z wykluczeniem pytań nr 1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 19 (N=175) (dla badania finalnego)

Wykres 8

Wykres osypiska dla analizy czynnikowej z wykluczeniem pytań nr 1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 19 oraz osób niespełniających założeń kryterium wieku i stażu w związku (N=101) (dla badania finalnego)